

NATIONALE
BANK
VAN
BELGIË

VERSLAGEN 1988

In 1988 vond dat noodzakelijk onderzoek in een specifieke context plaats : het bestaan van de Bank, waarvan de wettelijk gestelde termijn, krachtens artikel 3 van haar organieke wet op 31 december 1988 verstreek, diende immers te worden verlengd.

De wet van 23 december 1988, die verder meer gedetailleerd zal behandeld worden, heeft de verlenging mogelijk gemaakt van het bestaan van de Bank, dat voortaan van onbeperkte duur is. Die wet heeft ook een aanpassing gebracht — de enige aanpassing van het instrumentarium van het monetaire beleid die onontbeerlijk leek — aan de wettelijke beschikkingen die de Bank de mogelijkheid geven een stelsel van verplichte reserves in te voeren.

Momenteel berust de doeltreffendheid van het rentebeleid van de Belgische monetaire overheid klaarblijkelijk niet zozeer op de omvang van de verrichtingen van de Bank op de geldmarkt, en dus niet op het al of niet bestaan van een monetaire reserve, maar wel op het aanpassen van het tarief voor de schatkistcertificaten, dat de richtinggevende rente op deze markt is geworden. Het ligt dan ook niet in de bedoeling van de overheid om het instrument van de verplichte reserves in de onmiddellijke toekomst te hanteren.

Niettemin was het van belang de monetaire overheid in staat te stellen het hoofd te bieden aan bepaalde — thans niet te voorziene — ontwikkelingen die de centrale bank zouden kunnen beletten haar fundamentele opdrachten uit te voeren. Dat zou het geval zijn als de biljettenomloop drastisch zou verminderen, het zij ingevolge een wijziging in de gedragingen van de gebruikers of wegens technologische innovaties; in die hypothese zou de Bank haar mogelijkheden zien verminderen om voldoende activa aan te houden, inzonderheid een toereikend volume tegoeden op het buitenland, gelet op de omvang van de internationale betalingen van België. Het paste dus de Bank de wettelijke mogelijkheden te geven om, zo nodig, een langdurig beroep te doen op het instrument van de verplichte reserves, te meer daar vrijwel alle centrale banken van de industrielanden en meer bepaald die van de lid-staten van de Europese Economische Gemeenschap over die bevoegdheid beschikken. Bovendien hield de noodzaak om de mogelijkheden tot monetaire samenwerking tussen de lid-staten van de Gemeenschap te verbeteren eveneens een verantwoording in voor de aanpassing van de Belgische wetgeving ter zake.

In verband met het huidige rentebeleid dient men overigens te bedenken dat niets verzekert dat de uitoefening ervan in een min of meer afgelegen toekomst steeds zal kunnen blijven stoelen op het schatkistcertificaat. Het gaat immers om een typisch Belgische toestand die voornamelijk voortvloeit uit twee karakteristieken die het mogelijk maakten dat de schatkistcertificaten op de geldmarkt een voorrangspositie innamen, namelijk vooreerst hun doorlopende uitgifte, die er een liquide, veilig en steeds beschikbaar beleggingsinstrument van maakt, en verder de grote omvang van de portefeuille schatkistcertificaten van de financiële instellingen, waardoor die portefeuille een bevoorrecht instrument inzake het beheer van de liquiditeiten en kasmiddelen is geworden.

Deze kenmerken zouden in de toekomst kunnen verdwijnen; ze hadden daarenboven tot gevolg dat de financiële instellingen geheel onafhankelijk zijn geworden van de kredieten van de Bank en dat de activa die deze laatste bezit, als tegenpost voor de in omloop gebrachte biljetten, nu nog enkel de goud- en deviezenreserves en de rechtstreekse of indirecte voorschotten aan de Staat omvatten.

Deze balansstructuur, waarin de kredieten aan de financiële instellingen nagenoeg verdwenen zijn, kan storend zijn : de Bank verliest een mogelijkheid tot regelmatig contact met de financiële instellingen en dit zou, na verloop van tijd, de uitoefening van haar taak als laatste kredietgever kunnen bemoeilijken.

Daarom, en na overleg met de financiële instellingen, neemt de Bank zich voor in 1989 een nieuw stelsel voor kredietverlening aan die instellingen in te voeren. Dit stelsel zal het bestaande kanaal van disconto en gewone voorschotten, dat dient om de ultieme liquiditeit van de financiële instellingen te verzekeren, niet vervangen. Het heeft tot doel de Bank de mogelijkheid te bieden haar invloedssfeer uit te breiden, inzonderheid in het vlak van de rente op zeer korte termijn.

Daartoe zal de Bank aan de financiële instellingen voorstellen deel te nemen aan aanbestedingen van voorschotten op vaste termijn op onderpand van overheidspapier, en van stallingen van handelseffecten. Deze kredieten zullen op zeer korte termijn zijn; door de voorwaarden ervan te wijzigen, zal de Bank hetzij signalen geven aan de markt, los van welke wijziging ook van de rente op schatkistcertificaten, hetzij een gelijktijdige wijziging van deze rente kracht bijzetten.

Wet van 23 december 1988

De wet van 23 december 1988 houdende bepalingen met betrekking tot het monetair statuut, de Nationale Bank van België, het monetair beleid en het Muntfonds heeft, zoals reeds werd vermeld, gezorgd voor de verlenging van de Bank. Terzelfder tijd heeft zij voor de Bank een officiële benaming in het Duits ingevoerd; de toekomstige biljettenreeksen zullen ook vermeldingen in het Duits bevatten.

Het nieuw monetair statuut bevestigt de traditionele bepaling volgens welke iedere uitgifte van geldtekens verboden is tenzij ze geschiedt krachtens de wet; het niet naleven daarvan zal voortaan strafrechtelijk worden vervolgd. De biljetten van de Nationale Bank van België en de biljetten en munten uitgegeven door de Staat, zijn bestempeld als de geldtekens met wettige betaalkracht. De wet beschermt ze door middel van strafrechtelijke sancties tegen opzettelijke en kwaadwillige beschadiging en tegen het gebruik ervan als drager van reclame- of andere boodschappen.

Terzelfder tijd is het monetair statuut van België aan de ontwikkelingen van de internationale monetaire verhoudingen aangepast, in het bijzonder aan die welke voortvloeien uit het tweede amendement op de statuten van het Internationaal Monetair Fonds, dat bij wet van 24 maart 1978 reeds was goedgekeurd.

Het nieuw monetair statuut bekrachtigt in het nationale recht het verdwijnen van het goud als sleutelelement van het internationale monetaire systeem. Te dien einde is de gouddefinitie van de frank afgeschaft. De frank is voortaan gedefinieerd als de monetaire eenheid van België, zonder ook maar aan enig referentie-element te zijn gebonden.

In het institutionele vlak zijn procedures uitgewerkt met het oog op het nemen van beslissingen inzake wisselkoersregelingen — met andere woorden de keuze van de algemene opties inzake wisselkoersstelsels — wat voortaan onder de uitvoerende macht zal ressorteren, en met het oog op het treffen van maatregelen ter uitvoering ervan. Zij impliceren het advies van de Nationale Bank van België, de onmiddellijke mededeling aan het Parlement en de tussenkomst van de Ministerraad of, in voorkomend geval, voor de uitvoeringsmaatregelen, van een ministerieel comité.

In de organieke wet van de Bank zijn de beschikkingen inzake het vroeger monetair statuut formeel afgeschaft. Zo bijvoorbeeld de verplichting van de gouddekking van de biljetten, hun converteerbaarheid in goud en het begrip zelf van hun « terugbetaling », voorschriften die overigens de jure of de facto sinds jaren waren geschorst.

De onzekerheid die kon bestaan omtrent de bestemming van de meerwaarde die wordt gerealiseerd naar aanleiding van transacties met goud uit de reserves van de Bank, is eveneens weggenomen. Op een zeer beperkt bedrag na, dat betrekking heeft op goudverkoop voor de uitgifte van verzamelaars- of herdenkingsmunten, en dat aan de Staat wordt toegekend, zal de nettomeerwaarde die voortkomt uit eventuele arbitrages tussen goud en andere externe reservebestanddelen, voortaan geboekt worden op een bijzondere onbeschikbare reserverekening; de tegenwaarde ervan zal op de actiefzijde van de balans van de Bank verschijnen in de vorm van externe reservebestanddelen, die zij in volle onafhankelijkheid zal beheren, zoals trouwens het geheel van haar gouden deviezenreserves. De netto-opbrengst van deze reservebestanddelen wordt aan de Staat toegekend.

Gelijklopend met de hervorming van het monetair statuut en met sommige beschikkingen die het statuut en de activiteiten van de Bank regelen, heeft de wet van 23 december 1988 ook de bepalingen aangepast die de Bank machtigen een stelsel van verplichte reserves toe te passen.

Een dergelijk stelsel heeft voornamelijk tot gevolg dat de financiële instellingen afhankelijker worden van de centrale bank zodat deze laatste, via de voorwaarden die aan haar eigen kredietverlening zijn verbonden, meer invloed kan uitoefenen op de activiteit van die financiële instellingen.

Die invloed was traditioneel gesteund op de omvang van de vraag naar biljetten. Iedere activiteitsuitbreiding van de financiële instellingen gaat gepaard met een toename van hun kredietverlening en, daarmee gelijklopend, met een verruiming van hun middelen, meer bepaald van de deposito's; voor een deel echter geeft de daarmee samenhangende ontwikkeling van de transacties in de economie ook aanleiding tot een bijkomende vraag naar biljetten vanwege het publiek; de kredietinstellingen kunnen aan die vraag enkel voldoen hetzij door schulden aan te gaan tegenover de centrale bank hetzij door bij deze laatste daartoe

aanvaarde activa te mobiliseren. Meer bepaald wanneer ze kredieten verstrekken, zullen de financiële instellingen ervoor zorgen hun liquiditeit veilig te stellen door zich van de nodige mogelijkheden inzake beroep op de centrale bank te verzekeren; de door deze laatste opgelegde voorwaarden wentelen ze overigens op hun cliënteel af.

In de praktijk is dat mechanisme steeds meer aan belang gaan inboeten : de betalingswijzen zijn veranderd en het gebruik van biljetten vertoont een structurele daling in het voordeel van het giraal geld, terwijl overigens de toenemende verspreiding van liquide en rentedragende financiële instrumenten de rol van het geld in het algemeen, en van het biljet in het bijzonder, als spaarmiddel heeft teruggedrongen.

Stelsels van verplichte reserves herstellen dat fundamentele mechanisme doordat de financiële instellingen erdoor verplicht worden hun deposito's bij de centrale bank op te voeren in een bepaalde relatie tot de verruiming van hun activiteit, meestal in verhouding tot de ontwikkeling van hun middelen. Zodoende worden de positie van de centrale bank in het centrum van het financiële systeem en haar greep op de financiële markten verstevigd.

De Belgische monetaire overheid kon reeds een beroep doen op het instrument van de monetaire reserves krachtens artikel 1, § 1b van de wet van 28 december 1973 betreffende de begrotingsvoorstellen 1973-1974. Die wettelijke bepaling hield echter een beperking in van de mogelijkheden tot aanwending van het verplichte reserve-instrument; die aanwending was immers afhankelijk gemaakt van conjuncturele vereisten en was, in principe, beperkt tot een periode van zes maanden. De noodzaak om gepast te kunnen reageren op conjuncturele situaties blijft bestaan en de wezenlijke bepalingen van de wet van 28 december 1973 blijven van kracht; de wet is evenwel geamendeerd in die zin dat de limiet van zes maanden afgeschaft is. Zo zal de Bank, indien nodig, zonder enige begrenzing in de tijd coëfficiënten voor de verplichte reserves kunnen vastleggen. In zo'n geval zal de Bank wel regelmatig de noodzaak van hun handhaving verantwoorden. Zij werd bovendien gerechtigd bindende kracht te verlenen aan die coëfficiënten bij een met redenen omklede verordening, vastgesteld na advies van de Bankcommissie en na ministeriële goedkeuring. De monetaire overheid krijgt aldus de mogelijkheid om, middels passende procedures, waartoe ook het voorafgaand overleg met de betrokken financiële instellingen behoort, een reserveverplichting op te leggen die, in voorkomend geval, van lange duur kan zijn.

Wil een dergelijk systeem efficiënt werken, dan moeten de coëfficiënten inzake de verplichte reserves van toepassing zijn op de belangrijkste werkmiddelen in franken van de financiële instellingen, zodanig dat er een zeker parallellisme is tussen het verloop van de passiva van de centrale bank en dat van de passiva van die financiële instellingen. Naar het voorbeeld van soortgelijke, in het buitenland van kracht zijnde bepalingen, beperkt de wet van 23 december 1988 de omvang van de verplichte reserves die aldus kunnen worden opgelegd. Zij bepaalt te dien einde maximumcoëfficiënten die voornamelijk gelden voor de in franken luidende schulden die in België zijn aangegaan tegenover de niet-bancaire cliënteel. Die maximumcoëfficiënten bedragen 8 pct. voor de zichtverplichtingen, 4,5 pct. voor de schulden voor ten hoogste een jaar en 2 pct. voor die voor meer dan een jaar : in die degressieve structuur van de coëfficiënten is tegelijkertijd rekening gehouden met de min of meer hoge vervangbaarheidsgraad van de beschouwde schulden tegenover het biljet en met de relatieve kostprijs van deze middelen voor de financiële instellingen. Er geldt eveneens een maximumcoëfficiënt van 8 pct. voor de overige — directe of indirecte — bronnen van in franken luidende werkmiddelen, te weten de contante deviezenpositie à la baisse en de nettoschulden in franken tegenover het buitenland.

Overeenkomstig de besluiten van de buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders van 19 december 1988, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 23 december 1988, zijn de statuten van de Bank tevens gewijzigd teneinde ze in overeenstemming te brengen met de bepalingen van de organieke wet, gewijzigd door de wet van 23 december 1988. Bovendien is de maximumlooptijd van 120 dagen die gold voor het door de Bank verdisconteerbaar handelspapier, vervangen door de vereiste dat dit op korte termijn betaalbaar moet zijn; dezelfde looptijdvereiste geldt voortaan ook voor handelspapier dat de Bank ingevolge aankoopverrichtingen in portefeuille neemt.

Vooruitzichten voor de Belgische economie in een nieuwe institutionele omgeving, Europees en nationaal

Zoals men heeft kunnen vaststellen inzake groei, werkgelegenheid, prijzen en extern evenwicht liggen de resultaten van de Belgische economie in 1988 in de lijn van het sedert meerdere jaren opgetekende herstel. De positieve ontwikkelingen in het vlak van de groei en van het terugdringen van de werkloosheid zullen moeten worden voortgezet en